

Volk roept tevergeefs om de kop

Afschaffing van de doodstraf in twee stappen

Het Haagse volk kookte van woede: moordenaar Hendrik Jut moest hangen! Maar dat gebeurde niet. Vijf jaar eerder – in 1870 – was de doodstraf uit het Nederlandse strafrecht gehaald. Om na de Tweede Wereldoorlog een kortstondige comeback te maken.

Ben Vriesema is
redacteur van Kleio.

In december 1872 is Den Haag in rep en roer. Op straat praat iedereen over het afschuwelijke nieuws. Een rijke, oude weduwe is samen met haar dienstmeisje vermoord. Maximiliana Theodora van der Kouwen-Ten Cate is, samen met het jonge dienstmeisje Leentje Beeloo, in haar eigen huis met messteken om het leven gebracht. De politie arresteert al snel een verdachte. De Haagse bevolking is redeloos en probeert de vermeende

‘Tout Den Haag loopt te hoop tegen deze “gruwelijken moordenaar”. Het volk schreeuwt om de doodstraf’

moordenaar te pakken te nemen. Om aan het volksgericht te ontkomen probeert de man zich op te hangen in zijn cel, maar dat mislukt. Uiteindelijk blijkt hij onschuldig. Na zijn vrijlating worden er nog andere verdachten opgepakt, maar ook zij blijken niet de dader. Wie heeft de gewetenloze moord op het onschuldige dienstmeisje en de rijke *grande dame* dan op zijn geweten?

Afgietsel van het
hoofd van Hendrik
Jut in het Universiteits
Museum Gronin-
gen. Foto: Vysotsky.

Kop-van-jut

Pas in mei 1875 wordt duidelijk wie achter de roofmoord zit: Hendrik Jut, een eenvoudige kelner met geldproblemen. Na de moord (en diefstal van sieraden en effecten) vertrekt Jut met zijn geliefde naar New York waar hij alle gestolen waar verkoopt. Maar na twee maanden keren ze alweer terug, vestigen zich in Vught, alvorens naar Zuid-Afrika te vertrekken. Ook daar blijkt het bestaan geen succes, want al na zes maanden keert Jut met zijn gezin terug naar Nederland. In Rotterdam begint hij een koffiehuis. De koffie (of een andere drank) heeft hem loslippig gemaakt; hij praat zijn mond voorbij over de manier waarop hij aan zijn geld is gekomen. De consequenties zijn groot, Jut wordt opgepakt. Het bewijs dat hij de moord heeft gepleegd levert hij ook zelf: in zijn huis wordt een brief van de vermoorde weduwe gevonden. Weer loopt *tout* Den Haag te hoop tegen deze ‘gruwelijken moordenaar’. Het volk schreeuwt om de doodstraf. Maar dat is een probleem, de doodstraf is namelijk net daarvoor – in 1870 – afgeschaft. In de rechtszaal wordt Jut verdedigd door ene Pieter Cort van der Linden, inderdaad, later de eerste liberale minister-president van Nederland. Jut wordt veroordeeld tot levenslange opsluiting (en zal twee jaar later sterven), zijn vrouw moet twaalf jaar het tuchthuis in. De bevolking vindt de straf voor Jut te licht en blijft morren. Hun boosheid wordt gekanaliseerd op de kermis. Daar kun je voor weinig geld je woede koelen door met een grote hamer op de kop-van-jut te slaan.

Hendrik Jut kreeg dus niet de straf die hij volgens menig Hagenaar wel had verdiend. De laatste doodstraf in Nederland werd opgelegd aan Johannes Nathan die zijn schoonmoeder had omgebracht in 1859. Hij woonde met zijn vrouw bij haar in en blijkbaar gaf dat nogal

van Jut

wat spanningen. Nadat Nathan haar na een woordenwisseling had doodgeslagen, vertelde hij aan justitie het verhaal dat zij allen waren overvallen door vier mannen, die daarbij zijn schoonmoeder hadden vermoord. Dat werd echter niet geloofd en in 1860 werd Nathan publiekelijk opgehangen.

De laatste executie

Is Nathan daarmee de laatste die de doodstraf kreeg in Nederland? Nee, want in het kader van de Bijzondere Rechtspleging na de Tweede Wereldoorlog werden 42 verraders en oorlogsmisdadigers gefusilleerd. In 1952 kwamen de laatste twee voor het vuurpeloton op de Waalsdorpervlakte: Andries Pieters en Artur Albrecht. Pieters had een maand voor het einde van de oorlog een tiental verzetsmensen laten martelen en vervolgens laten executeren. Albrecht was als Duitser verantwoordelijk voor rust en orde in Friesland. Elke daad van het verzet werd door hem beantwoord met het martelen en executeren van gevangengenomen verzetsmensen. *De facto* waren deze twee mannen de laatste personen die in Nederland de doodstraf kregen. Al sinds 1870 is de 'inhumane' doodstraf verdwenen uit het strafrecht, maar pas in 1983 werd officieel in de Grondwet vastgelegd dat de doodstraf in Nederland niet meer opgelegd kan worden. Niet in vreedstijd, en ook niet in oorlogstijd. De tekst van artikel 114 is duidelijk: 'De doodstraf kan niet worden opgelegd.' Toch is het de vraag of dat onder alle omstandigheden zo

is; de Grondwet voorziet ook in de mogelijkheid – in een 'toestand van staatsnood' – een andere uitleg te geven aan de bepalingen in de Grondwet. Met andere woorden: mochten er in de toekomst, bijvoorbeeld tijdens een oorlog, wederom misdaden worden begaan tegen onschuldige burgers, dan zou alsnog de doodstraf kunnen worden opgelegd op grond van dit ongeschreven staatsnoodrecht. Maar voor de moord op een onschuldige rijke weduwe krijg je niet meer de doodstraf. Je moet veel meer op je kerfstok hebben voor je de kop van Jut wordt. ■

Verhoor van Max Blokzijl, de radio-propagandist van de NSB. Blokzijl werd in september 1945 door het Bijzonder Gerechtshof in Den Haag ter dood veroordeeld en een half jaar later gefusilleerd. Foto uit mei 1945, Anefo.

Galgenveld aan de rand van de Volewijk (in Amsterdam). Pentekening van Antonie van Borssom (1664 – 1665). Collectie Rijksmuseum Amsterdam

